

УДК 378.147

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

Костенко О. С.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна,
Харків

Визначено та охарактеризовано комплекс діагностичних методик, спрямованих на формування культурологічної компетенції майбутнього інженера-педагога. Відзначено важливість культурологічної компетенції інженера-педагога. Виявлено критерії, показники та рівні сформованості культурологічної компетенції майбутнього інженера-педагога з урахуванням основних компонентів даної характеристики. Представлено результати діагностики початкового рівня сформованості культурологічної компетенції студентів спеціальностей «Професійна освіта. Транспорт», «Професійна освіта. Метрологія, стандартизація та сертифікація». Отримані результати будуть використані для удосконалення професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, а саме формування у студентів культурологічних знань, вмінь та навичок.

Ключові слова: інженер-педагог, культурологічна компетенція, критерії, показники, діагностика, рівні сформованості.

Костенко Е. С. Диагностика сформированности культурологической компетенции будущего инженера-педагога / Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, Украина, Харьков

Определен и охарактеризован комплекс диагностических методик, направленных на формирование культурологической компетенции будущего инженера-педагога. Подчеркнута важность культурологической компетентности инженера-педагога. Определены критерии, показатели и уровни сформованности культурологической компетенции будущего

инженера-педагога с учетом основных компонентов данной характеристики. Представлены результаты диагностики начального уровня сформированности культурологической компетенции у студентов специальностей «Профессиональное образование. Транспорт», «Профессиональное образование. Метрология, стандартизация, сертификация». Полученные результаты будут использованы для усовершенствования профессиональной подготовки будущих инженеров-педагогов, а именно формирования у студентов культурологических знаний, умений и навыков.

Ключевые слова: инженер-педагог, культурологическая компетенция, критерии, показатели, диагностика, уровни сформированности.

Kostenko O. S. Diagnostics of formation of the culturological competency of the future engineer-teacher / Kharkov national automobile and highway university, Ukraine, Kharkov

Defined and described the complex of diagnostic techniques, which are directed at formation of culturological competency of the future engineer-teacher. Stressed the importance of culturological competence of the engineer-teacher. Defined the criteria, indicators, levels of formation of culturological competency of the future engineer-teacher with the main components of this properties. Presented the results of the entry-level diagnostics of formation of culturological competency of the students of specialty «Professional education. Transport», «Professional education. Metrology, standardization, certification». The results will be used to improve training of the future engineer-teachers, namely the formation of students culturological knowledge and skills.

Key words: engineer-teacher, culturological competency, criteria, indicators, diagnostic, levels of formation.

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства основним завданням професійної освіти є якісна підготовка інженера-педагога, яка поєднує в собі розвиток його професійних та особистісних якостей.

Зростає необхідність у культурологічній підготовці майбутніх інженерів-педагогів, які не тільки б володіли спеціальними знаннями у своїй галузі на високому рівні, але й були б носіями та прикладом високої загальної та професійно-педагогічної культури.

З огляду на зазначене, актуальним є формування культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів, особливої уваги потребує визначення комплексу діагностичних методик, що забезпечить ефективність реалізації даного процесу.

Проведений аналіз педагогічної літератури засвідчив, що сьогодні є чимало публікацій, присвячених проблемі культурологічної підготовки фахівця (В. П. Андрущенко, Г. П. Васянович, Г. С. Дегтярьова, В. В. Кизима, В. С. Маслов, Л. М. Масол, Л. А. Руденко, О. Л. Шевнюк).

Велика кількість наукових праць присвячена питанням формування загальної та професійної культури фахівця (І. А. Зязюн, С. У. Гончаренко, Г. П. Васянович, Г. А. Дегтярьова, О. О. Музальов, Л. А. Руденко).

Але, не дивлячись на інтерес до проблеми зі сторони науковців, дослідженню процесу формування культурологічної компетенції майбутнього інженера-педагога приділено недостатньо уваги. Ми не знайшли наукового дослідження, котре цілісно й різноаспектно б розкривало дане поняття.

Мета статті – визначити критерії, показники та рівні сформованості культурологічної компетенції майбутнього інженера-педагога; охарактеризувати комплекс діагностичних методик, застосованих для дослідження даної властивості; представити результати діагностики початкового рівня сформованості культурологічної компетенції у студентів інженерно-педагогічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. З метою ефективної організації роботи з діагностики рівня сформованості культурологічної компетенції в майбутніх інженерів-педагогів необхідно визначити критерії, показники, охарактеризувати рівні сформованості культурологічної компетенції майбутнього інженера-педагога, а також розробити діагностичний інструментарій для проведення дослідження.

Ґрунтуючись на виділених нами у попередніх дослідженнях [1, с. 157] структурних компонентах культурологічної компетенції інженера-педагога (аксіологічний, когнітивний, комунікативно-діяльнісний, особистісний), визначимо критерії сформованості культурологічної компетенції.

Для уточнення поняття «критерій» звертаємося до тлумачень цього терміна за словником. Так, наприклад, в енциклопедичному словнику слово критерій розглядається як ознака, за якою можна судити про щось, мірило для визначення, оцінки предмета чи явища [2, с. 731].

У педагогіці це поняття розглядається як об'єктивна ознака, за допомогою якої здійснюється порівняльна оцінка досліджуваного явища, ступеня розвитку його в різних обстежених осіб або сукупність таких якостей явища, що відображають його суттєві характеристики й саме тому підлягають оцінці [3, с. 35].

Дослідник В. В. Ягупов підкреслює, «критерії практично визначають зміст і перебіг навчально-пізнавальної діяльності студентів та безпосередньо встановлюють її результативність». Вибір критеріїв підпорядкований вимогам, які ставляться до нього: індивідуальність, систематичність, достатня кількість даних про оцінки, тематична спрямованість, об'єктивність, умотивованість оцінок, єдність вимог з боку контролюючих, оптимальність, всебічність, дієвість та гуманність [4, с. 411].

Отже, критерій – це кількісна й якісна ознака процесу або явища, на основі якої встановлюється оцінка чи проводяться вимірювання.

Таким чином, виділяємо наступні критерії оцінювання рівня сформованості культурологічної компетенції: мотиваційний, когнітивний, інтегративно-комунікативний, особистісний.

Кожний критерій характеризується власною сукупністю показників. Дефініція «показник» трактується як: а) свідчення, доказ, ознака чого-небудь; б) наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення у чому-небудь; в) явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу [5, с.212].

Таким чином, показниками сформованості культурологічної компетенції в майбутніх інженерів-педагогів за *мотиваційним* критерієм вважаємо: наявність інтересу до культурологічного розвитку, усвідомлення значущості культурологічної підготовки, бажання оволодіти культурологічними знаннями, вміннями та навичками.

За *когнітивним* критерієм показниками сформованості є наявність культурологічних знань: про загальнолюдські цінності, норми та правила взаємодії між людьми, норми морально-професійної поведінки, професійного мовлення; наявність знань з етики, психології міжособистісного та педагогічного спілкування.

За *інтегративно-комунікативним* критерієм показниками є сформованість культурологічних умінь та навичок: володіння професійною лексикою, термінологією, організаторськими, комунікативними здібностями, навичками ділового спілкування та ораторським мистецтвом, навичками культуровідповідної поведінки, відбору оптимального стилю спілкування в різноманітних ситуаціях професійно-педагогічній діяльності.

За *особистісним* критерієм показниками є сформованість професійно значущих особистісних якостей майбутнього фахівця.

Відповідно до визначених у процесі дослідження компонентів структури й критеріїв, сформулюємо перелік рівнів сформованості культурологічної компетенції майбутніх інженерів-педагогів.

Рівень – це ступінь досягнення у чому-небудь [6, с. 128]. У нашому дослідженні рівень – це ступінь сформованості культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів.

Більшість педагогів основними рівнями оцінювання знань вважають:

- репродуктивний (знання є свідомо сприйнятою, зафіксованою в пам'яті та відтворюваною об'єктивно інформацією про предмети пізнання);
- реконструктивний (знання виявляються в готовності і вмінні студента застосовувати їх у подібних, стандартних або варіативних умовах);
- творчий (студенти можуть продуктивно застосовувати знання і засвоєні способи дій у нетипових ситуаціях) [7, с.25].

Згідно з зазначеними рівнями оцінювання знань виділяємо високий, середній та низький рівень сформованості культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів.

Таким чином, високий рівень сформованості культурологічної компетенції характеризується зацікавленістю студентів щодо власного культурологічного розвитку, високим рівнем засвоєння морально-етичних та комунікативних знань, високим рівнем розвитку комунікативних умінь, прийняттям і пріоритетом загальнолюдських ціннісних орієнтацій над усіма іншими, ініціативністю в навчальній та позанавчальній діяльності, високим рівнем розвитку особистісних професійно важливих якостей.

Достатній рівень сформованості культурологічної компетенції представлений домінуванням зацікавленості до культурологічного розвитку, середнім рівнем сформованості морально-етичних та комунікативних знань, вибірково прийняттям, у залежності від ситуації загальнолюдських ціннісних орієнтацій, середнім рівнем розвитку комунікативних умінь, необхідністю спонукання до ініціативності в навчальній та позанавчальній діяльності, середнім рівнем розвитку особистісних професійно важливих якостей.

Низький рівень сформованості культурологічної компетенції характеризується відсутністю зацікавленості до культурологічного розвитку, низьким рівнем засвоєння морально-етичних та комунікативних знань, неприйняттям загальнолюдських ціннісних орієнтацій, низьким рівнем сформованості комунікативних умінь, пасивністю в навчальній та позанавчальній діяльності, низьким рівнем розвитку особистісних професійно важливих якостей.

Для визначення рівнів сформованості культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів було залучено низку методів, аналіз яких наведено у таблиці.

Таблиця 1

Комплекс методик для діагностики рівня сформованості культурологічної компетенції

Критерії сформованості культурологічної компетенції	Методика діагностики	Завдання обраного методу
Мотиваційний	<i>Бесіда</i>	Отримання даних щодо характеру мотивів студентів, їхніх ціннісних орієнтацій
	<i>Анкета «Ваше ставлення до власного культурологічного розвитку»</i>	Виявлення особистісного ставлення студентів до власного культурологічного розвитку
Когнітивний	<i>Завдання «Рівень морально-етичних та комунікативних знань»</i>	Визначення рівня культурологічних знань у студентів
Інтегративно-комунікативний	<i>Тест «Оцінка організаційних та комунікативних здібностей» (за М.П. Фетіскиним)</i>	З'ясування сформованості організаційних і комунікативних здібностей студентів
	<i>Тест «Діагностика загального рівня комунікабельності» (за В.Ф. Ряховським)</i>	Визначення здатності студентів до спілкування, вміння легко вступати в контакт
	<i>Тест «Визначення рівня конфліктостійкості» (за М.П. Фетіскиним)</i>	Оцінка здатності контролювати себе, уникати конфліктної ситуації

	<p><i>Тест «Діагностика комунікативної толерантності» (за В.В. Бойко)</i></p> <p><i>Тест «Діагностика рівня емпатії» (за В.В. Бойко)</i></p> <p><i>Тест «Визначення рівня сформованості педагогічної рефлексії» (за О.Є. Рукавишніковою)</i></p> <p><i>Методика «Педагогічні ситуації»</i></p>	<p>Визначення ставлення студентів до інших, ступені терпимості до неприємних або неприйнятних, на їх думку, якостей і вчинків партнерів по взаємодії</p> <p>Оцінка здатності студентів до співпереживання, розуміння емоційного стану іншої людини</p> <p>Оцінка здатності учнів до самоаналізу своєї діяльності, осмислення своїх власних дій</p> <p>З'ясування сформованості в учнів комунікативних вмінь та навичок</p>
Особистісний	<p><i>Тест «Наскільки у вас сформовані якості педагога?» [8, с. 30]</i></p> <p><i>Спостереження</i></p>	<p>З'ясування сформованості особистісних професійно важливих якостей студентів</p> <p>Виявлення особистісних змін у поведінці інженера-педагога для подальшого їх коригування</p>

Перш ніж розпочати вхідну діагностику рівня сформованості культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів, ми вирішили визначити рівень зацікавленості студентів щодо розвитку особистісної та професійно-педагогічної культури.

Серед студентів було проведено усне опитування, їм було запропоновано відповісти на наступні питання:

- що таке, на вашу думку, професійно-педагогічна культура?
- чим, на вашу думку, відрізняється професійно-педагогічна культура від особистісної?
- чи є важливим, на ваш погляд, розвиток особистісної та професійно-педагогічної культури і чи має вона вплив на майбутню професійно-педагогічну діяльність?

Проаналізувавши відповіді на питання, ми дійшли висновку, що студенти мають різні погляди щодо важливості формування особистісної та

професійно-педагогічної культури, але превалюють, на жаль, невпевнені пояснення, основна частина опитаних не дала правильної відповіді на поставлені питання. Студенти не мають чіткого уявлення про сутність професійно-педагогічної культури, відповіді не є однозначними, чітко сформованого інтересу щодо власного культурологічного розвитку не прослідковується. Це підкреслює необхідність впровадження технології формування культурологічної компетенції у процес професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів.

За допомогою визначеного комплексу діагностичних методик, нами було визначено початковий рівень сформованості культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів.

Таким чином, високий рівень сформованості культурологічної компетенції виявлено в 8,2% студентів контрольної групи та в 7,4 % респондентів експериментальної групи. У 42,1% студентів контрольної та 41,4% респондентів експериментальної груп виявлено середній рівень сформованості культурологічної компетенції. Низький рівень за результатами констатувального обстеження зафіксовано в 50,8% респондентів контрольної та 60,2% експериментальної груп.

За результатами вхідної діагностики ми з'ясували, що в цілому в інженерів-педагогів переважає низький рівень сформованості культурологічної компетенції.

Причинами цього, на наш погляд, є низький рівень зацікавленості студентів щодо власного культурологічного розвитку, а також недостатня культурологічна спрямованість змісту психолого-педагогічних дисциплін.

Висновки. Отже, критеріями сформованості культурологічної компетенції інженера-педагога є мотиваційний, когнітивний, інтегративно-комунікативний та особистісний. Кожний критерій характеризується сукупністю відповідних показників. Виділяємо низький, середній та високий рівень сформованості культурологічної компетенції.

За допомогою визначених нами критеріїв, показників та рівнів сформованості культурологічної компетенції, а також обраного комплексу діагностичних методик було проведено констатувальне діагностування студентів, що передбачало виявлення початкового рівня сформованості культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів.

Результати діагностики засвідчили, що рівень культурологічної підготовки студентів є досить низьким, необхідним є підвищення рівня оволодіння студентами культурологічними знанням, вміннями та навичками. Це підкреслює важливість проведення формувального етапу педагогічного експерименту, а саме впровадження моделі формування культурологічної компетенції майбутнього інженера-педагога, що є предметом нашого подальшого дослідження.

Література:

- 1. Костенко О. С. Педагогічні умови формування культурологічної компетенції у майбутніх інженерів-педагогів / О. С. Костенко // Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – № 3. – с .157*
- 2. Вейсман А. Д. Греческо-русский словарь / А. Д. Вейсман. – 5-е изд. – СПб.: Издание автора, 1991. – 1370 с.*
- 3. Курило В. С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні / В. С. Курило // Педагогіка і психологія. – 1999. – №2. – С. 35-39*
- 4. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.*
- 5. Бабанский Ю. К. Педагогика / под. ред. Ю. К. Бабанского. – М.: Просвещение, 1988. – 478 с.*
- 6. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: ИКЦ «МарТ», 2005. – 448 с.*

7. Чайка В. М. *Основи дидактики: навч. посіб.* / В. М. Чайка. – К.: Академвидав, 2011. – 238 с. – (Альма-матер).

8. Васильєва М. П. *Науково-методичні матеріали до проведення семінарсько-практичних занять з курсу «Основи педагогічної деонтології»: (для студентів і викладачів вищих педагогічних навчальних закладів)* – Х: Нове слово, 2003. - 32 с.

References:

1. Kostenko O. S. *Pedagogichni ymovy formuvannya kulturologichnoyi kompetentsiyi u maybutnih inzheneriv-pedagogiv* / O.S. Kostenko // *Naukovi zapysky. Seriya "Psychologo-pedagogichni nauky" (Nizhinsky derzhavny universitet imeni Mykoly Gogolya)* / za zag. red. prof. Je I. Kovalenko. - Nizhin: NDU im. M. Gogolya, 2015. - № 3. - s.157

2. Weisman A. D. *Grechesko-russky slovar* / A. D. Weismann. - 5 yzd. - SPb.: izdanye avtora, 1991. - 1370 s.

3. Kurilo V. S. *Modelyuvannya sistemi kriteriiv otsinki rozvitku osviti v regioni* / V. S. Kurilo // *Pedagogyka i psihologiya.* - 1999. - №2. - S. 35-39/

4. Yagupov V. V. *pedagogyka: navch. posib.* / V. V. Yagupov. - K.: Lybid, 2002. - 560 s.

5. Babanskii J. K. *Pedagogyka/ pod red. J. K. Babanskii.* – M. Prosveshenie, 1988. - 478 s.

6. Kodzhaspirova G. M. *Slovar po pedagogyke* / G. M. Kodzhaspirova, A. Yu. Kodzhaspirov. - M.: IKC "Mart", 2005. - 448 s.

7. Chayka V. M. *Osnovu didacticu: navch. posib.* / V. M. Chayka- K.: Akademvidav, 2011. - 238 s. - (Alma Mater).

8. Vasilyeva M. P. *Naukovo-metodichni materialy do provedennya seminarско-practichnykh zanyat z kursu «Osnovy pedagogichnoi deontologii»: (dlya studentiv i vikladachiv vischih pedagogichnih navchalnykh zakladiv)* - Kh: Nove slovo, 2003. - 32 s.